

POLITIKA RAZVOJA FONDOVA

UNIVERZITET CRNE GORE
CENTRALNA UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA
2017

Sadržaj

Politika razvoja fondova.....	3
Uvod.....	3
Razvoj fondova.....	4
Nabavka građe	6
Kupovina	6
Pokloni	6
Obavezni primjerak Univerziteta	6
Obavezni primjerak Crne Gore.....	7
Razmjena.....	7
Fondovi u CUB.....	7
Monografske publikacije.....	8
Serijske publikacije.....	8
Doktorske disertacije i magistarski radovi	8
Referensna zbirka.....	8
Neknjižna građa	9
Legati.....	9
Fondovi u odjeljcima	9
Pristup građi i informacijama.....	9
Procjena vrijednosti fondova	10
Revizija, izlučivanje i otpis.....	10
Finansiranje.....	11
Usklađivanje politike razvoja fondova	11

Politika razvoja fondova

Uvod

Bibliotečki sistem na Univerzitetu Crne Gore je organizovan kao integrisani organizacioni model bibliotečko-informacione djelatnosti, sa univerzitetskom bibliotekom opštenaučnog karaktera i otvorenog tipa, tj. Centralnom univerzitetskom bibliotekom (u daljem tekstu: CUB) i specijalizovanim bibliotekama koje pokrivaju određene stručne i naučne oblasti i obavljaju bibliotečko-informacionu djelatnost za jednu ili više organizacionih jedinica Univerziteta (fakulteti, instituti, visoke škole, akademije), a koje djeluju kao odjeljci CUB. CUB razvija cjelokupni bibliotečki sistem Univerziteta i koordinira i usklađuje djelatnost svih odjeljaka.

Misija CUB je da omogući slobodan pristup svim vrstama i oblicima informacija razvojem i održavanjem vlastitih fondova bibliotečke građe, kao i pristup svim drugim izvorima informacija u cilju obezbjeđivanja podrške nastavnom, naučnoistraživačkom, stručnom i umjetničkom radu na Univerzitetu Crne Gore.

Kao vodeća naučna biblioteka u Crnoj Gori, CUB obezbjeđuje podršku razvoju svih oblasti nauke i istraživanja u Crnoj Gori.

Odjeljci djeluju kao podrška učenju, nastavi, istraživanju i umjetničkom radu u okviru jedne ili više organizacionih jedinica Univerziteta i izgrađuju fondove iz naučnih i stručnih oblasti koje se izučavaju u okviru jedinica za koje obavljaju svoju djelatnost.

Cilj ovog dokumenta, koji je u skladu sa strateškim ciljevima Univerziteta Crne Gore i misijom i ciljevima CUB, je da pruži smjernice za dosljedan i sistemski razvoj uravnoteženog, kvalitetnog i profilisanog bibliotečkog fonda i pristup svim potencijalnim izvorima informacija koji podržavaju učenje, nastavu i istraživanje. Politika razvoja fondova predstavlja osnov za cjelokupan proces izgradnje, održavanja i upravljanja fondovima, od selekcije građe za nabavku do njenog potencijalnog izlučivanja i otpisa iz bibliotečkih fondova.

Politika razvoja fondova pomaže bibliotečkom osoblju da realizuje ciljeve koji se odnose na misiju Biblioteke, smanjuje uticaj subjektivnosti i individualne odgovornosti za razvoj fondova, a akademsku zajednicu i potencijalne korisnike informiše o organizaciji, sadržaju i strategiji razvoja fondova na Univerzitetu, kao i o uslugama koje se pružaju na planu pristupa građi i informacijama. Osim toga, obezbjeđuje zaštitu od nepotrebnih i neadekvatnih poklona i građe zasnovane na raznim oblicima diskriminacije (rasna, vjerska, politička i dr.). Ovaj dokument

predstavlja osnov za planiranje budžetskih sredstava i saradnju između CUB i odjeljaka na planu kooperativnog razvoja fondova i korišćenja bibliotečkih resursa.

Razvoj fondova

Razvoj fondova je veoma složen, dinamičan i trajan postupak, koji zahtijeva sistemski pristup i neprestano praćenje i procjenu informacijskih zahtjeva i potreba svih potencijalnih korisnika, kao i procjenu vrijednosti postojećih fondova. Nabavka građe i razvoj fondova je najznačajniji dio bibliotečke djelatnosti i predstavlja osnov za sve ostale njene segmente.

Zadaci i obaveze CUB na polju izgradnje i razvoja fondova definisani su njenim osnivačkim aktima, *Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti (Sl. list CG, br. 49/10)*, *Zakonom o izdavačkoj djelatnosti (Sl. list Crne Gore, 30/12)* i *Pravilnikom o izdavačkoj djelatnosti Univerziteta Crne Gore (2015)*, prema kojima ona bibliotečku građu nabavlja kupovinom, obaveznim primjerkom, poklonom i razmjenom i obezbjeđuje pristup izvorima informacija koje ne posjeduje u svojim fondovima. CUB nabavlja građu iz svih stručnih i naučnih oblasti i oblasti umjetnosti koje se izučavaju na Univerzitetu, za sve nivoe studija (osnovne, postdiplomske i doktorske) i za potrebe akademskih istraživanja, a kao vodeća naučna biblioteka nabavlja građu i obezbjeđuje pristup izvorima koji pružaju podršku aktuelnim istraživačkim potrebama i istraživačkim područjima u Crnoj Gori.

Osnov za nabavku građe je njen sadržaj, a ne format (štampani i elektronski) i jezik. Međutim, ukoliko je dostupno više formata, Biblioteka će nabaviti format koji, uz prihvatljivu cijenu i uslove, nudi najširi pristup, nabolje uslove i mogućnosti korišćenja, odnosno format koji će biti najkorisniji i najoptimalniji za korisnike. Broj primjeraka nije ograničen i zavisi od raznih aspekata, a prije svega od namjene građe, učestalosti korišćenja i dostupnosti elektronske verzije. S obzirom na to da se radi o opštenaučnoj biblioteci, obično se nabavlja jedan do tri primjerka od svakog naslova, osim najčešće korišćene građe i obavezne literature za nastavu, koja se može nabaviti i u više primjeraka.

CUB je depozitna biblioteka za izdanja Univerziteta Crne Gore i organizacionih jedinica, radove nastavnika i saradnika, kao i za doktorske disertacije i magistarske radove odbranjene na Univerzitetu.

Nabavku građe obavlja *Odjeljenje za nabavku i obradu bibliotečke građe i bibliografiju* u saradnji sa *Odjeljenjem za korišćenje i smještaj bibliotečke građe*, akademskom zajednicom i drugim potencijalnim korisnicima. Bibliotekari zaduženi za razvoj i održavanje fondova moraju dobro poznavati postojeće stanje fondova, vršiti procjenu njihove vrijednosti kako bi otkrivali i ispravljali njihove slabosti i nedostatke, pratiti nastavne planove i programe svih studijskih programa i istraživačke programe i potrebe korisnika, voditi računa o realnim potrebama korisnika i njihovim konkretnim očekivanjima i zbog toga su oni najodgovorniji za realizaciju

politike razvoja fondova. Oni su odgovorni i za informisanje korisnika o svim promjenama u vezi sa razvojem fondova.

Odjeljci nabavljaju obaveznu, dopunsku i preporučenu literaturu u skladu sa nastavnim planovima i programima za pojedine studijske programe i nastavne predmete na svim nivoima obrazovanja koji se organizuju u okviru jedne ili više organizacionih jedinica Univerziteta, kao i građu u skladu sa istraživačkim programima i potrebama svojih korisnika. Organizacione jedinice su obavezne da odjeljcima na vrijeme dostave ažurirane spiskove literature, kako bi se nabavka izvršila na vrijeme. Prednost u nabavci ima obavezna literatura. Izbor građe i formata koji nudi najbolje mogućnosti i uslove korišćenja obavljaju bibliotekari u saradnji ili po preporuci nastavnog osoblja, koje najbolje poznaje pojedina specifična predmetna područja, nastavne programe i potrebe potencijalnih korisnika. Broj primjeraka zavisi od namjene literature (obavezna, dopunska, preporučena), broja studenata na studijskim programima, dostupnosti elektronske verzije i cijene publikacije. S tim u vezi, u više primjeraka se, prije svega, nabavljaju udžbenici i građa koja spada u obaveznu literaturu. Građa za potrebe istraživanja nabavlja se u dogovoru sa rukovodiocima postdiplomskih i doktorskih studija, rukovodiocima projekata, istraživačkih grupa ili centara.

Odjeljci su depozitni za diplomske radove studenata.

Osnovni kriterijumi koje CUB i odjeljci koriste za selekciju bibliotečke građe prilikom nabavke su:

- relevantnost i usklađenost sa nastavnim planovima i programima i istraživačkim potrebama
- relevantnost u odnosu na postojeći fond
- cijena ili isplativost
- potrebe korisnika
- aktuelnost teme
- autoritet autora, izdavača i recenzenata
- fizičke karakteristike (povez, izgled, vrsta i kvalitet papira, štampa)
- tehnički aspekti
- prikladnost formata za korišćenje (mogućnost korišćenja)
- opremljenost bibliografskim podacima, registrima i dr.
- frekvencija korišćenja

Nabavka građe

Načini nabavke bibliotečke građe su:

- kupovina
- pokloni
- obavezni primjerak
- razmjena

Kupovina

Osnovni način nabavke bibliotečke građe na Univerzitetu je kupovina. Ona omogućava sistemski pristup i dosljednost pri kompletiranju i izgradnji fondova i zato predstavlja najsigurniji i najadekvatniji način za realizaciju nabavke. Prilikom kupovine moraju se uzeti u obzir svi navedeni kriterijumi koji se koriste za selekciju bibliotečke građe prilikom nabavke.

Kupovina publikacija se obavlja se u skladu sa propisima kojima se definišu javne nabavke u Crnoj Gori (*Zakon o javnim nabavkama*).

Pokloni

Poklonom se mogu dobiti pojedinačni primjerci bibliotečke građe ili veći broj primjeraka iste ili različite građe, posebne biblioteke i biblioteke legata. Bibliotečka građa dobijena poklonom koristi se za popunjavanje fondova i zamjenu oštećenih primjeraka.

Pokloni se prihvataju u skladu sa politikom i smjernicama određenim ovim dokumentom, što znači da se izbor i procjena ponuđene građe obavlja po istim kriterijumima po kojima se vrši nabavka, odnosno kupovina. Ostali parametri koji se uzimaju u obzir prilikom njenog vrednovanja su: fizičko stanje i eventualni troškovi popravke, odnosno fizičke obrade, dupliciranje postojećih fondova, troškovi obrade, smještaj i čuvanje. CUB i odjeljci zadržavaju pravo da odbiju ponuđenu građu ukoliko nije u skladu sa navedenim kriterijumima.

Sa poklonjenom građom se, ukoliko nije dobijena pod posebnim uslovima, postupa na isti način kao i sa ostalom bibliotečkom građom.

Procjenu svrsihodnosti prijema posebnih biblioteka i biblioteka legata u CUB obavlja komisija koju imenuje direktor, a u odjeljcima dekan ili direktor organizacione jedinice. Prijem, obrada, čuvanje i korišćenje ovih biblioteka obavlja se u skladu sa odredbama ugovora za svaku pojedinačnu biblioteku.

Obavezni primjerak Univerziteta

U skladu sa odredbama *Pravilnika o izdavačkoj djelatnosti Univerziteta Crne Gore (2015)* CUB, kao opštenaučna i depozitna biblioteka Univerziteta, dobija po pet primjeraka svih publikacija publikovanih u okviru izdavačke djelatnosti Univerziteta i organizacionih jedinica. S obzirom na to da je CUB depozitna biblioteka za sva izdanja Univerziteta i organizacionih jedinica, jedan

primjerak svih ovih izdanja se čuva kao arhivska građa, dok ostali primjerci, u zavisnosti od njihovog broja, služe za korišćenje. Ukoliko Biblioteka poklonom ili na drugi način dobije veći broj primjeraka od propisanog broja, oni se koriste za razmjenu sa drugim bibliotekama ili srodnim institucijama.

Odjeljci dobijaju po jedan primjerak svih izdanja Univerziteta i organizacionih jedinica. Odjeljci koji bibliotečku djelatnost obavljaju za organizacionu jedinicu koja je izdavač dobijaju po pet primjeraka svake publikacije, a u zavisnosti od potreba, prije svega od broja studenata, oni, na osnovu pravilnika ili pojedinačnih odluka organizacionih jedinica, mogu dobiti i veći broj primjeraka.

Obavezni primjerak Crne Gore

U skladu sa odredbama čl. 30 *Zakona o izdavačkoj djelatnosti* (Sl. list Crne Gore, 30/12), koji se odnosi na distribuciju obaveznog primjerka izdavačko-štamarske produkcije Crne Gore, CUB, kao vodeća naučna biblioteka, dobija po jedan primjerak svake publikacije koja se izdaje ili štampa u zemlji.

CUB zadržava pravo na selekciju građe koja se dobija kao obavezni primjerak u skladu sa navedenim kriterijumima za nabavku bibliotečke građe, a ostatak publikacija se koristi za potrebe razmjene sa drugim bibliotekama i srodnim institucijama ili se dostavlja drugim bibliotekama u skladu sa njihovim profilom i potrebama.

Odjeljci nemaju pravo na obavezni primjerak Crne Gore.

Razmjena

Za potrebe razmjene sa drugim bibliotekama i drugim srodnim institucijama u zemlji i inostranstvu CUB uglavnom koristi izdanja Univerziteta i građu koja ostaje nakon selekcije obaveznog primjerka Crne Gore, dok odjeljci uglavnom razmjenjuju izdanja organizacionih jedinica.

Za publikacije koje se dobijaju razmjenom primjenjuju se isti kriterijumi koji se koriste za nabavku, odnosno kupovinu.

Fondovi u CUB

Bibliotečke fondove na Univerzitetu čini štampana građa, građa u elektronskom obliku i multimedijalna građa.

Osnov za organizaciju fondova u CUB je format publikacije. Bibliotečke fondove u štampanom formatu čine sljedeće zbirke: monografske publikacije, serijske publikacije, referensna zbirka i zbirka doktorskih disertacija i magistarskih radova. Po potrebi se mogu organizovati i druge zbirke štampane građe. Građa u elektronskom obliku i multimedijalna građa se ne dijeli po vrstama publikacija i zajedno čini fond neknjižne građe. Posebnu cjelinu čine legati.

Monografske publikacije

Domaće monografske publikacije se dobijaju putem obaveznog primjerka izdavačko-štamarske produkcije Crne Gore i obaveznog primjerka izdavačke produkcije Univerziteta i organizacionih jedinica, kao i poklonom, dok se strane monografske publikacije nabavljaju kupovinom, razmjenom i poklonom.

Serijske publikacije

Zbirku serijskih publikacija čine časopisi i novine.

Zbirka časopisa obuhvata stručne i naučne časopise. Domaći časopisi se dobijaju kao obavezni primjerak izdavačko-štamarske produkcije Crne Gore i obavezni primjerak Univerziteta i organizacionih jedinica. Strani časopisi se nabavljaju kupovinom (pretplatom), razmjenom ili poklonom. Prednost pri nabavci imaju časopisi indeksirani u relevantnim indeksnim bazama.

Zbirka novina sadrži selektivan izbor domaćih novina i revijalnih izdanja koja se dobijaju obaveznim primjerkom Crne Gore.

Doktorske disertacije i magistarski radovi

Ovaj fond čine uglavnom doktorske disertacije i magistarski radovi odbranjeni na Univerzitetu Crne Gore. Ovdje spadaju i navedeni radovi sa drugih univerziteta, koje se najčešće dobijaju poklonom.

S obzirom na to da je CUB deponitna biblioteka za doktorske disertacije i magistarske radove odbranjene na Univerzitetu, sve organizacione jedinice Univerziteta su, prema *Pravilima doktorskih studija* (2015) i *Pravilima studiranja na postdiplomskim studijama* (2015) obavezne da Biblioteci dostave po jedan primjerak navedenih radova.

Doktorske disertacije se dostavljaju u štampanom i elektronskom obliku (na CD-u, u PDF A formatu) i trajno se čuvaju u oba formata.

Elektronski oblik disertacija služi kao osnov za njihovo deponovanje u institucionalni repozitorijum - Digitalni arhiv Univerziteta Crne Gore – PHAIDRA. Pohanjenim radovima se može pristupiti preko repozitorijuma i njegovog podsistema E-teze, kao i preko kataloških linkova u okviru bibliografskih zapisa.

Referensna zbirka

Za referensnu zbirku CUB nabavlja opšte, multidisciplinarne i publikacije iz svih stručnih i naučnih oblasti, kao što su: enciklopedije, rječnici, leksikoni, bibliografije, atlas, vodiči i drugi priručnici. Ovo je jedina zbirka koja je u neposrednom pristupu korisnicima i može se koristiti samo u čitaonici.

Neknjižna građa

U ovu zbirku spada sva građa koja nije u štampanom formatu (elektronske verzije publikacija, multimedijalna, audiovizuelna i druga neknjižna građa).

Legati

Zbirka legata sadrži biblioteke pojedinih značajnih ličnosti.

Fondovi u odjeljcima

Odjeljci, takođe, svoje fondove organizuju prema formatu bibliotečke građe a u okviru štampanog formata po vrstama publikacija.

Odjeljci su obavezni da organizuju posebne zbirke za građu koja nastaje u okviru organizacionih jedinica, kao što su diplomski i drugi radovi. Diplomski radovi se čuvaju u štampanom obliku ili u štampanom i elektronskom obliku (na CD-u), dok pojedini odjeljci, zbog nedovoljnih smještajnih kapaciteta, navedene radove čuvaju samo u elektronskom obliku.

U skladu sa svojim specifičnostima i potrebama, u odjeljcima se razvijaju i različite tematske zbirke, odnosno zbirke namijenjene obrazovnim, istraživačkim i informacijskim potrebama pojedinih grupa korisnika.

Pristup građi i informacijama

Pristup bibliotečkoj građi je regulisan pravilima o korišćenju fondova i uslugama CUB i svakog odjeljka pojedinačno. Sva bibliotečka građa u CUB je dostupna svim potencijalnim korisnicima, a građa u odjeljcima članovima akademske zajednice u okviru organizacionih jedinica. Građa se, u zavisnosti od vrste i formata, koristi preko pozajmice na određeno vrijeme ili u čitaonicama i dostupna je samo registrovanim članovima CUB i odjeljaka.

Poželjno je da odjeljci svu svoju građu organizuju u slobodnom pristupu.

Korisnici imaju pravo i na međubibliotečku pozajmicu za građu koju CUB i odjeljci ne posjeduju u svojim fondovima, a koja je potrebna za učenje, nastavu i istraživanje. CUB obavlja međubibliotečku pozajmicu za potrebe svojih korisnika i odjeljke koji su locirani u Podgorici, dok odjeljci izvan Podgorice obavljaju pozajmicu za svoje potrebe.

Pristup bibliotečkoj građi je obezbijeđen preko online kataloga, koji se nalaze na veb stranici: <http://vbcg.vbcg.me>. Obrada građe (bibliografski opis i klasifikacija) se vrši u skladu sa međunarodnim standardima.

CUB, u saradnji sa Rektoratom Univerziteta, putem pretplate obezbjeđuje pristup multidisciplinarnim elektronskim bazama podataka koje pokrivaju više naučnih i stručnih oblasti na nivou cijelog Univerziteta, dok pojedine organizacione jedinice nabavljaju specijalizovane

baze podataka za potrebe svojih korisnika, odnosno za svoje naučno i stručno područje. CUB, po potrebi i kada se za to ukaže mogućnost, organizuje i konzorcijumsku pretplatu na baze podataka.

S obzirom na prevalenciju elektronskih izvora informacija u svijetu, dislociranost organizacionih jedinica Univerziteta i zahtjeve korisnika koji se odnose na brži i jednostavniji pristup izvorima informacija, prije svega časopisima, nabavka elektronskih baza podataka predstavlja strateški prioritet za Univerzitet.

U nastojanju da unaprijedi pristup izvorima informacija i pruži podršku akademskoj komunikaciji, CUB je, implementacijom institucionalnog digitalnog repozitorijuma pod nazivom *Digitalni arhiv Univerziteta Crne Gore*, otvorila mogućnost za otvoreni pristup publikacijama koje nastaju u toku nastavnog i istraživačkog rada na Univerzitetu. Pohranjenim elektronskim publikacijama može se pristupiti preko samog repozitorijuma ili preko kataloških linkova u okviru bibliografskih zapisa za štampane verzije ovih publikacija. CUB je odgovorna za deponovanje i upravljanje zbirkom doktorskih disertacija odbranijenih na Univerzitetu.

Procjena vrijednosti fondova

Procjena vrijednosti bibliotečkog fonda je veoma važan segment politike razvoja fondova, koji omogućava da se otkriju i otklone nedostaci i propusti, kao i prednosti u razvoju i organizaciji fonda.

Procjena vrijednosti fonda se vrši na osnovu kvantitativnih (numeričkih) i kvalitativnih (sadržajnih) pokazatelja.

Kriterijumi za vrednovanje fonda su: relevantnost, kvalitet, aktuelnost, količina, iskoristivost, dostupnost.

Revizija, izlučivanje i otpis

Revizija i otpis bibliotečke građe obavlja se u skladu sa *Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti (Sl. list CG, br. 49/10)* i *Pravilnikom o postupku, rokovima i načinu vršenja revizije bibliotečkih fondova (Sl. list Crne Gore, 20/11)*. Redovna revizija se vrši u zavisnosti od obima bibliotečke građe u bibliotekama i ona obuhvata cjelokupni bibliotečki fond.

Otpis ili deselekcija, koja podrazumijeva izlučivanje bibliotečke građe iz fondova, predstavlja veoma značajnu komponentu politike razvoja i održavanja fondova.

Kriterijumi za izlučivanje i otpis bibliotečke građe su:

- oštećenje (sadržinsko i fizičko)
- korišćenje (izgubljena građa)

- zastarjelost i aktuelnost
- zastarjelost izdanja

CUB je obavezna da izlučenu i otpisanu građu prvo ponudi Nacionalnoj biblioteci. Odjeljci su dužni da navedenu građu prvo ponude CUB. Ukoliko ove biblioteke ne preuzmu ponuđenu građu, ona se može ponuditi drugim bibliotekama ili uništiti.

Finansiranje

Budžet za nabavku, odnosno kupovinu bibliotečke građe za CUB i centralizovanu pretplatu na elektronske baze podataka za Univerzitet određuje se godišnjim budžetom Rektorata.

Budžet za nabavku bibliotečke građe za odjeljke i elektronskih baza podataka za pojedinačne naučne i stručne oblasti određuje se na nivou organizacionih jedinica Univerziteta.

Usklađivanje politike razvoja fondova

Potencijalne promjene u oblasti visokog obrazovanja i istraživanja, razvoj informacijskih nauka i tehnologija i razni drugi promjenljivi faktori mogu usloviti povremena usklađivanja i promjene politike razvoja fondova. Ovdje spada i mogućnost saradnje sa drugim institucijama na planu kooperativne nabavke i korišćenja fondova na raznim nivoima, razvoj novih kolekcija i dr.